

Vědecko vydavatelské centrum «Sociosféra-CZ»
Belgorod State University
Belarusian State Pedagogical University named after Maksim Tank

CLASSICAL AND CONTEMPORARY LITERATURE: CONTINUITY AND PROSPECTS OF UPDATING

Materials of the II international scientific conference
on November 7–8, 2017

Prague
2017

Classical and contemporary literature: continuity and prospects of updating: materials of the II international scientific conference on November 7–8, 2017. – Prague : Vědecko vydavatelské centrum «Sociosféra-CZ», 2017. – 86 p. – ISBN 978-80-7526-246-2

ORGANISING COMMITTEE:

Vasily V. Lipich, doctor of philological sciences, professor of Belgorod State University.

Nataliya V. Zayats, candidate of philological sciences, assistant professor of Belarusian State Pedagogical University named after Maksim Tank.

Iona G. Doroshina, candidate of psychological sciences, assistant professor, the chief manager of the Science Publishing Center «Sociosphere».

Authors are responsible for the accuracy of cited publications, facts, figures, quotations, statistics, proper names and other information.

These Conference Proceedings combines materials of the conference – research papers and thesis reports of scientific workers and professors. It examines classical and contemporary literature. Some articles deal with perception, analysis and interpretation of the artistic text. A number of articles are covered the search for new forms in contemporary literature. Some articles are devoted to eternal values in art and literature. Authors are also interested in language and style of modern Russian literature.

UDC 82

ISBN 978-80-7526-246-2

The edition is included into Russian Science Citation Index.

© Vědecko vydavatelské centrum
«Sociosféra-CZ», 2017.
© Group of authors, 2017.

CONTENTS

I. REFLECTION OF THE PAST IN THE LITERATURE THROUGH THE PRISM OF MODERNITY

Хоміч Т. П.

Асаблівасці творчага самавыяўлення ў паэзіі
Людмілы Рублеўскай.....6

II. ARTISTIC TEXT: PERCEPTION, ANALYSIS AND INTERPRETATION

Алекумова Е. И.

Единение народа как основной мотив романа Ф. А. Абрамова
«Братья и сестры» 14

Волк Е. А.

Эсхатологические мотивы в рассказах Л. Петрушевской «Гигиена»
и «Новые Робинзоны» 17

Жукова М. Н.

«Наивная, очаровательная сказка о любви» (А. И. Куприн «Олеся») 21

Заяц Н. В.

Русскоязычные триолеты Максима Богдановича: новое содержание
традиционной формы 25

Машукова Д. А.

Феномен «прозы поэта» в мемуаристике М. Цветаевой 28

Петрин И. С.

Рассказы М. Бланшо: слово, образ, тело 32

Чевтаев А. А.

Всадник в сказочном лесу (о поэтике стихотворения К. Бальмонта
«Страна Неволы») 36

Любчанка А. А.

“Дзённік” Вітольда Гамбровіча як сістэма эстэтычных
і філасофскіх поглядаў 44

Мойскі А. Ч.

Інтэрпрэтацыя твораў іншых відаў мастацтва ў паэзіі
Максіма Танка 47

2. Błoński J. Forma, śmiech i rzeczy ostateczne. Studia o Gombrowiczu. – Kraków : Wydawnictwo znak, 1994. – 284 str.
3. Kowalczyk A. Pisarz na emigracji. Mitologie. Style. Strategie przetrwania. – Warszawa : Elipsa, 2005. – 533 str.
4. Kręglewska K. Problem podmiotowości w Dzienniku Witolda Gombrowicza. Próba analizy. – Kraków : Polisemia. –2010. – № 1. – 35 str.

ІНТЭРПРЭТАЦЫЯ ТВОРАЎ ІНШЫХ ВІДАЎ МАСТАЦТВА Ў ПАЭЗІІ МАКСІМА ТАНКА

А. Ч. Мойскі

*Даследчык у галіне філалагічных навук,
Беларускі дзяржаўны педагагічны
ўніверсітэт імя Максіма Танка,
г. Мінск, Беларусь*

Summary. Many of Maxim Tank's poems show the beauty of Belarusian culture, which is explored by culturologists. The author's artistic world consists not only of the Belarusian arts, but reveals the secrets and the uniqueness of cultural objects of the other countries, visited by the writer, as well. His poems may help to learn music, sculpture, architecture. The interdisciplinary connections with others arts can be useful for representatives of different culturologicals sciences.

Keywords: intersemiotic; literary interpretation; ekphrasis; interdisciplinary connections.

Інтэрсеміётыка – пераклад мастацкага твора з адной знакавай сістэмы ў іншую. У дачыненні літаратуры гэта могуць быць двухбаковыя сувязі, калі літаратурны твор увасабляецца з дапамогай іншых відаў мастацтва, або наадварот аўтар надае ім тэкставую форму. Яшчэ ў антычнасці ўзніклі так званыя экфрасісы (грэч. – ‘апісанні’) – даклады ў рыторыцы з апісаннем рэчаў і асоб, твораў скульптуры, архітэктуры, жывапісу і г.д. У сваю чаргу тэатр і кіно амаль заўсёды карыстаюцца літаратурным матэрыялам, пры тым не толькі створаным драматургамі. Сучасныя паэты ці празаікі могуць інтэрпрэтаваць і іншыя літаратурныя тэксты з традыцыйнымі сюжэтамі, але гэта ўжо будзе перапрацоўка як інтэртэкстуальная фігура, а не разнавіднасць інтэрсеміётыкі.

Літаратурнай інтэрпрэтацыяй называецца з’ява, калі твор пісьменніка натхняе жывапісцаў на палотны ці ілюстрацыі, музыкаў на напісанне кампазіцый да паэтычных тэкстаў, рамансаў або класічных санат ці сімфоній. Аўтар таксама можа стварыць лібрэта, як Максім Танк перакладаў лібрэта оперы Станіслава Манюшкі «Страшны двор», а беларускія музыкі пісалі песні на словы М. Танка. Так, «Завушніцы» сталі папулярнымі, дзякуючы Уладзіміру Мулявіну і ансамблю «Песняры», а сёння гэтую песню выконваюць розныя сучасныя артысты. Спявак Лявон Вольскі запісаў рок-кампазіцыю «Вецер Радзімы» на словы М. Танка.

Такім чынам, паэтычны твор захоўвае культурную спадчыну, а іншыя віды мастацтва даюць жыццё яму самому.

У гэтым годзе споўнілася 105 год з дня нарадэжэння М. Танка. Калі падрабязна даследаваць кантэкстуальную прастору яго паэзіі, то становіцца відавочным, што найбольш блізкія сувязі яго творчасць наладжвае не з навуковымі дысцыплінамі, а з іншымі відамі мастацтва (жывапіс, кіно, скульптура, архітэктура, музыка і інш.).

Многія творы М. Танка можна назваць экфрасісамі савецкага часу. Скульптура сама па сабе імкнецца захаваць у камені памяць пра падзеі, людзей, эмоцыі яе аўтара. Пры дапамозе апісання скульптуры М. Танк выяўляе ўласныя ўражанні і падкрэслівае значнасць помніка мастацтва для культуры беларускага і іншых народаў свету. Будучы грамадзянінам СССР, ён не мог абмінуць кultaвныя творы мастацтва савецкага часу, іх маштабнасць і грандыёзнасць: *«Таго, хто з Смольнага прыйшоў / І ўнесенай рукой вітае / Зару кастрычніцкіх сцягоў, / Што палымнее над краем»* [2, с. 8].

Алюзія ў вершы «Ля помніка Леніну» (1939) нагадвае пра першую выяву рэвалюцыянера, пазнавальную па паднятай і выцягнутай руцэ Уладзіміра Ульянава. Яна «ўпрыгожыла» ў выглядзе статуі (від скульптуры) многія рэспублікі Савецкага Саюза і за яго межамі. Да гэтага часу такія помнікі захоўваюцца на плошчах шматлікіх гарадоў Беларусі. Арыгінал помніка быў створаны скульптарам Г. Аляксеевым і ў 1925 г. пастаўлены ў Цвяры, а потым ужо «Правадыр, што заклікае» з'явіўся на Казанскім вакзале ў Маскве і ў іншых гарадах.

«Мы мусім выканаць іх заповіт, / Каб, стрэўшыся ля Вечнага агню, / Маглі стаць побач з імі» [3, с. 93]. Паняцце «вечнага агню» сустракаецца ў культурах многіх народаў, але ў вершы «Чацвёрты» (1975) дакладны намёк на Вечны агонь, што запалены на мемарыяльных комплексах у гарадах былога СССР у памяць пра загінуўшых у Вялікую Айчынную. Першы такі агонь з'явіўся ў пасёлку Першамайскі Шчокінскага раёна Тульскай вобласці 9 мая 1957 г., аднак яго нельга назваць канчаткова Вечным, бо запальваўся ўсяго некалькі разоў. Першы бесперапынны, незгасальны агонь палымнеў на Марсавым полі ў Ленінградзе, які запалілі 6 лістапада 1957 г. У вершы М. Танка маецца на ўвазе Вечны агонь на плошчы Перамогі ў Мінску, які 3 ліпеня 1961 г. запаліў ганаровы грамадзянін горада, Герой савецкага Саюза, генерал-палкоўнік А. Бурдзейны.

«І вось акружылі Шапэна яны, / Прыкладамі ўдарылі ў бронзавы помнік, / І з арфы разбітай, з парванай струны / Маланкамі гукі рвануліся ў поўнач» [2, с. 83]. У творы «Шапэн» (1945) адначасова М. Танкам былі знітаваны міждысцыплінарныя сувязі літаратуры, музыкі і скульптуры. Верш прысвечаны кампазітару, помнік якога аўтарства В. Шыманоўскага знаходзіцца ў парку Лазенкі ў Варшаве. Помнік быў адкрыты ў 1926-м, але 31 мая 1940 г. скульптурная кампазіцыя была падарвана фашыстамі і

разрэзана на дробныя часткі і толькі ў 1958-м адкрыта паўторна. Стылізаваная мазавецкая вярба, пад якой выяўлены Ф. Шапэн, і сапраўды нагадвае арфу, што заўважае М. Танк у апісанні скульптуры. Гэты верш паказвае на тое, што міждысцыплінарныя сувязі могуць быць двух-, трохбаковымі і больш, у залежнасці ад таго колькі навуковых падтэкстаў уводзіць аўтар. М. Танк быў вельмі дасведчаным культурологам і гісторыкам, хоць і не меў адпаведнай адукацыі. Сваімі вершамі яму заўсёды ўдаецца адлюстравать асаблівасці мастацкага стылю пэўнай эпохі і паказаць падзеі, злучыўшы літаратурны і гістарычныя кантэксты. Такім чынам, у творы «Шапэн» гістарычны складнік не меншы за музычны, скульптурны або ўласна літаратурны.

Большасць пісьменнікаў клапаціцца пра літаратурную спадчыну сваёй радзімы, і М. Танк не выключэнне. Ён стварае галерэю партрэтаў беларускіх класікаў, узяўшы ў кампаньёны вядомых айчынных скульптараў і мастакоў. У вершах «Ля помніка Купалу» (1973) і «Сустрэча з Янкам Купалам» (1974) згадваецца скульптурная кампазіцыя А. Анікейчыка і групы іншых скульптараў: *«Вось ідзе наш Купала. / Толькі што ж гэта сцежка / Абрываецца раптам / П'едэстала гранітам? / Але ён – далей крочыць. / Нават і не заўважыў, / Што ён пераступіў / Цераз абрыў. / У бяссмерце»* [3, с. 26–27]; *«Ён ішоў, апіраючыся на кульбаку, / Загледзеўшыся ў далячынь жыцця / <...> Ды, анямелы з радасці, глядзеў, / Як ён ішоў, спыняючыся / На скрыжаваннях / Новых вуліц і гадоў, / Нібыта песню ім сваю складаў. / Я нават чуў, здаецца, яго голас. / Ці можа гэта быў фантана звон»* [3, с. 56]. Асаблівая ўвага надаецца гранітнаму п'едэсталу ў парку імя Янкі Купалы ў Мінску ля дома-музея песняра. М. Танк імкнецца паказаць, што творчасць паэта нельга прыціснуць гранітам. У многіх яго творах помнікі пісьменнікам ажываюць, што сімвалічна падкрэслівае неўміручасць іх творчасці. Вось і Я. Купала ў згаданым вершы крочыць у бяссмерце. Прадметна-тэматычны фон у творы служыць апісанне яшчэ адной скульптурнай кампазіцыі ў тым жа парку: *«У тоні фантана / Сузор'яў гараць светлякі, / Варожцаў русалкі: / На хвалі пускаюць вянкi, // Танцуюць, дурэюць, / Ныраюць адна за другой / І ластаўкамі ўзлятаюць / Над звонкай вадой»* [3, с. 40].

Тая ж кампазіцыя з русалкамі згадваецца праз увесь верш «Ля фантана» (1973), які ў танкаўскіх чарнавіках яшчэ носіць назву «Фантан Я. Купалы»: *«І вабяць усмешкай, спакусай, / Абдымкамі рук. / І ззяе над імі фантана / Нацягнуты лук. // І песню спяваюць, / Якую пачуўшы, заўжды / Ты, як заварожаны, / Будзеш прыходзіць сюды»* [3, с. 40]. У гэтым творы яшчэ больш адчувальна адухаўленне скульптуры з дапамогай слова, калі русалкі пачынаюць танчыць і спяваць.

Калі 3 лістапада 1982 г. верш «Ля помніка Якубу Коласу» (1974) выйшаў у «Сельскай газеце» пад загалоўкам «Плошча яго імя», ужо сама назва ўтрымлівала алюзію на скульптурныя кампазіцыі на плошчы Якуба

Коласа, створаныя З. Азгурам: *«Прысеў на валуне гранёным, / Дзе на Маскву імкне шаша, / Паслухаць музыкі Сымона, / Гамонкі дзеда Талаша»* [3, с. 55]. У вершаваных радках апісаны сам грандыёзны помнік, а таксама кампазіцыйна-ілюстрацыйна да паэмы «Сымон-музыка» і аповесці «Дрыгва».

Верш «ЛЯ помніка Авідзію» (1975) працягвае серыю «скульптурных» вершаў М. Танка: *«Часта паслухаць песні ягонаі / На мармуровым плячы садзіцца / Сонца ці змораны голуб, / Хмара ці бліскавіца»* [75, с. 90]. У гэтым вершы згадваецца помнік паэту ў парковым горадзе Канстанца ў Румыніі, дзе памёр Авідзій пасля выгнання па невядомых прычынах. М. Танк мог бачыць гэтую скульптуру на ўласныя вочы, бо шмат падарожнічаў па сваёй грамадскай працы.

Яго паэзію можна назваць урбаністычнай, бо ў шэрагу твораў апісваюцца не толькі скульптуры Мінску і іншых гарадоў, але і іх архітэктура, як у наступных апісаннях Масквы і Таліна адпаведна: *«У фая Палаца з’ездаў, / Што, крышталем запалаўшы, / Адбівае ў сабе ззянне / Зор крамлёўскіх, купалоў»* [4, с. 70], *«Здалёк перад намі заззялі на міг / Святочныя свечы граніту – / Чырвоныя вежы: і Карлегерыг / І грузная Пакс Маргарыта»* [2, с. 82]. У вершы «Свята ў Таліне» (1945) згадваюцца вежы талінскай гарадской сцяны. З Грузнай Маргарытай (25 м у дыяметры і 20 м у вышыню) звязана эстонская легенда пра Германа і Маргарыту, што з боем курантаў апоўначы павінны былі раставацца, але аднойчы не паспелі і ператварыліся ў вежы ў розных кутах старога Таліна.

Украінскія даследчыкі М. Ігнаценка і А. Волкаў да інтэрсемятычнай альянсу адносяць малюнка-ілюстрацыйна да літаратурных твораў або цэлыя жывапісныя палотны [1, с. 230]. М. Танк, будучы паэтам, у сваю чаргу апісвае словам вядомыя творы жывапісу. Так, у творы «Начная варта» (1976) ён прапануе рэмінісцэнцыю на аднайменную карціну Рэмбранта: *«— Ну што, яшчэ пусціць па кругу чарку? / Хто пра Рэмбранта нешта там пляце? / Я знаў яго, заўсёды з ім страчаўся. / Як толькі ў Амстэрдаме швартаваўся.»* [3, с. 125]. Росквіт творчасці і папулярнасці мастака прыйшоўся на амстэрдамскі перыяд яго жыцця, але пасля карціны «Начная варта» запатрабаванасць у творах Рэмбранта пайшла на спад. Гэта рэмінісцэнцыя, бо ў вершы расказваецца выдуманая гісторыя стварэння карціны, але апісанне яе здаецца дакладным, бо апавядальнік называе сябе адным з герояў карціны, аднак яго ўзрост не адпавядае ёй па часе напісання.

Такім чынам, з дапамогай экфрасіса як прыёма інтэрсемятыкі М. Танку ўдаецца захаваць у слове культурную спадчыну народаў свету і ўласна гістарычную памяць пра мастацтва свайго народа. Літаратурныя інтэрпрэтацыі твораў жывапісу, скульптуры і музыкі ўводзяць паэзію М. Танка ў культуралагічны кантэкст розных відаў мастацтва.

Бібліяграфічны спіс

1. Лексикон загальнага та парівняльнага літаратурознаўства; кіравнік праекту, рэд. А. Волков. – Чэрніўці : Золоті літавіры, 2001. – 636 с.
2. Танк М. Поўны збор твораў : у 13 т. – Мінск : Беларус. навука, 2006–2012. – Т. 2 : Вершы (1939–1954). – 2006. – 566 с.
3. Танк М. Поўны збор твораў : у 13 т. – Мінск : Беларус. навука, 2006–2012. – Т. 5 : Вершы (1972–1982). – 2008. – 444 с.
4. Танк М. Поўны збор твораў : у 13 т.. – Мінск : Беларус. навука, 2006–2012. – Т. 6 : Вершы (1983–1995). – 2007. – 454 с.

ГУКАВАЯ ГАРМОНІЯ “ДАЖДЖУ” АЛЕСЯ РАЗАНАВА І “РЭШАТА” ЯНА ЧЫКВІНА

А. М. Пісарэнка

*Кандыдат філалагічных навук, дацэнт,
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэта
культуры і мастацтваў,
г. Мінск, Беларусь*

Summary. Phonetic means of expression are used in poetic language with the aim of enhancing its expressiveness. They are especially in demand in non-rhymed works, where, together with unusual form, rhythm, specific structure of words, lines, and with authentic tropes, they create colorful, distinctive images. In Ales Razanau's and Yan Chikvin's works the description of rain is based on sound harmony: the authors create various sound images with the help of recurrence of different sounds.

Keywords: phonetic means of expression; sound; sound pattern; alliteration; assonance; sound harmony; sound imagery; aesthetic value; figurative means of language; poetic form.

Прынцып узмацнення фанетычнай выразнасці мовы, як вядома, заключаецца ў падборы слоў пэўнай гукавой афарбоўкі, у своеасаблівай пераклічцы гукаў. За кошт збліжэння слоў на аснове сугучнасці ўзмацняецца эстэтычная вартасць іх вобразных значэнняў. Гэта магчыма толькі ў мастацкім тэксце, дзе не толькі слова, але і гук працуе на стварэнне вобразаў. Выкарыстанне гукавой абалонкі слова з мэтай стварэння выразнасці пацвярджае выснову пра поліфункцыянальнасць гукаў: гэта азначае, што за адным гукам няма канкрэтнай асацыяцыі, што адзін і той самы гук у залежнасці ад слоўнага кантэксту і маўленчай сітуацыі можа быць выкарыстаны пры стварэнні розных вобразаў, розных гукавых эфектаў. Аднак традыцыйна шлох лісцяў асацыюецца з шыпячымі і свісцячымі [ж, ш, ч / с', с, з', з], з выбухнымі [б, б' / д], а таксама вібрантам [р] атаясамляюцца гукі перуноў, крыгалому і г.д. Аднак пры аднолькавай гучанні аўтарскае ўяўленне малое роня гукавабазы, у аснове якіх гукавыя асацыяцыі індывідуальнага, аказіянальнага характару.